

Gromnik Kościół pw. **Marcina Biskupa** wzniesiony na przeł. XV i XVI wieku gruntownie przekształcony w 1 połowie XVIII wieku. W całości drewniany, o zrębowej konstrukcji ścian korpusu i stropowej więźby, zachowane jest gotyckie prezbiterium, wschodnie partie ścian nawy, zachryścia oraz obramienie okna w ścianie wschodniej prezbiterium, nakryte dachem tzw. ołęgogrzbiętu. Na pozornym sklepieniu polichromia figuralna z końca XIX wieku.

Ponadto znajdują się tutaj:

- ołtarz główny, barokowy z obrazem **Marcina**, architektoniczny z bramkami po bokach z pocz. XVIII wieku,
- ołtarz boczny późnobarokowy **Matki Boskiej Różańcowej** z XVIII w.,
- ołtarz boczny ludowo - rokokowy z pocz. XIX wieku,
- chrzcielnica kamienna - renesansowa z XVII wieku,
- szafka do chrztu, polichromowana figuralnie z XVII wieku,
- krzyż z końca XV wieku,
- ambona późnobarokowa z 2 połowy XVIII wieku.

Obok kościoła dzwonnica kamienna wolnostojąca zbudowana w 1956 roku.

Dwór z poł. XIX wieku, murowany, parterowy z piętrowymi skrzydłami, prostokątny, dwutraktowy z portykiem kolumnowym od frontu i galerią kolumnową wzdłuż tylnej ściany, wokół dworu park z 1 poł. XIX wieku o powierzchni 1,5 ha.

Obecnie siedziba **Urzędu Gminy**.

Brzozowa Kościół pw. **Mikołaja Biskupa** z ok. 1497 r. Budowla w stylu gotyckim, drewniana o konstrukcji zrębowej, więźba konstrukcji stropowej. Cały kościół jest oszalowany, pokryty blachą.

Z XVI wieku pochodzą:

- krucyfiks,
- okucia i zamki w drzwiach.

Do stylu późnobarokowego (I poł. XVIII w.) należą:

- ołtarze boczne,
- ambona.

W kościele tym nadal odprawiane są Msze święte.

Obok kościoła stoi murowana dzwonnica w kształcie arkady z trzema dzwonami.

Siemiech Kościół pw. **Matki Boskiej Gromnicznej** i **Wniebowstąpienia Pana Jezusa**, zbudowany w latach 1929 - 1935, bezstylowy, jednonawowy, z cegły, otynkowany, kryty dachem. Wnętrze świątyni zdobi przeniesione ze starego kościoła:

- polichromia figuralna i dekoracyjna z 2 połowy XVIII w.,
- ołtarz główny z 2 połowy XVIII w.,
- boczny prawy oraz chrzcielnica rokokowa z 2 poł. XVIII w.,
- dawna chrzcielnica kamienna, gotycka z 2 połowy XV wieku.

Obok kościoła dzwonnica, a na niej dzwony: 1. Odlany w 1534 r.; 2. Odlany w 1557 r. w **Brnie** na **Morawach**.

Kościół p.w. **Matki Boskiej Gromnicznej**, dawny parafialny - gotycki, jednonawowy, drewniany, konstrukcji zrębowej, pokryty i pobity gontem, z późnobarokową kaplicą murowaną z kamienia zbudowaną na początku XVI wieku, przebudowaną około 1800 r. Kościół odnawiany prawdopodobnie w 1585 r. przy udziale cieśli **Jana** z **Mstowa**. Zachryścia, uszkodzona pożarem odbudowana została około 1678 r. Wieża wzniesiona w XVII wieku,

jednak w 1922 roku rozebrano. W latach 1955 - 56 kościół został gruntownie odnowiony. W 1953 roku zostały odkryte fragmenty polichromii z 1643 i 1726 roku, Ponadto można zobaczyć:

- polichromie ze zniszczonymi scenami figuralnymi z 1872 roku malowanymi przez A. Paszyńskiego,
- ambony późnobarokowe.

 Cały region gromnicki to teren, gdzie do dnia dzisiejszego są żywe tradycje kultury ludowej. W wielu miejscach należą wymienić Jana Cichońskiego, Stanisława Soch- rzeba, Mariana Miłkowskiego, Teresę Krzyszkowską i Halinę Kras - malarstwo. Mieszkańcy gminy są także bardzo uzdolnieni muzycznie. Pieśnią dzieci i młodzieżą od wielu lat licznie uczestniczą w konkursach i przeglądach regionalnych, wojewódzkich, a nawet ogólnopolskich, odnosząc znaczne sukcesy, min.: w 2000 roku zespół "EFFATA" zdobył Grand Prix na Ogólnopolskim Przeglądzie Pieśni Religijnych w Krynicy. Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy wiążą się z epoką kamienia (neolitem i mezolitem). Świadczy o tym penetracja rejonu, która nastąpiła wzdłuż dolin większych cieków wodnych i wierzchołkami, w kierunkach od Białej i od Dunajca ku obecnemu centrum gminy. Z epoki brązu pochodzi jeden ślad osadnictwa kultury łużyckiej. Z epoki wpływów rzymskich pochodzą liczne ślady osadnictwa kultury przeworskiej. Kultura przeworska pozostawiła ślady osad. Istnieją na terenie gminy ślady osadnictwa średniowiecznego świadczy o tym starej metryce miejscowości gminy Gromnik. Wieś Gromnik należała do klasztoru tyńckiego, wzmiankowana była w 1288 roku. Parafia fundacji benedyktyńskiej od 1346. Prawo niemieckie (rzadkie) otrzymała w 1326. W XIV wieku wykształciła tu społeczeństwo dziedziczne, wykupione w 1408 roku przez Mikołaja Umacza z Woli Adamowej. Wykształciła tu folwark szlachecki, który do końca XVIII wieku był własnością Wielopolskich, a następnie Dżwonkowskich. Wieś Siemiech należała w XIII wieku do klasztoru tyńckiego. Powstanie wsi i jej nazwa miałyby związek z działalnością siedmiu mnichów eremitów, uczniów św. Wirada (Siemiech - Siedmiu). Po najeździe tatarskim w 1259 roku wędrownymi osadnikami wsi są Osmorgowie i Gieratowie. Lokowana na prawie niemieckim w 1326 roku wchodzi w skład królewskich. Parafia i kościół były wzmiankowane w 1349 roku. Wieś Brzozowa była lokowana na prawie niemieckim w 1215 roku. W 1470 wzmiankowana była parafia, w 1596 szkoła parafialna, a 1664 roku szpital dla ubogich. Wieś Rzepiennik Marciszewski była lokowana na prawie niemieckim w 1344 roku. Istnienie wsi Polichy w XIV wieku potwierdzone jest przez Długosza. Procesy osadnicze, zachodzące na terenie gminy, uwarunkowane były ukształtowaniem terenu. W pierwszej kolejności osadnictwo obejmowało doliny potoków - dopływów Białej i Dunajca, formując podstawowy układ sieci osadniczej, tworzony przez siedem wsi gminy. Następnie powstawały przysiółki, zlokalizowane na stokach i wierzchołkach wzniesień. Towarzyszyło temu stopniowe powiększanie areału, pastwisk kosztem terenów leśnych. Ukształtowanie się granicy rolnej - leśnej w jej obecnym kształcie nastąpiło w I połowie XIX wieku. Podstawą dla kształtowania się obecnej sieci drogowej był przebieg szlaków handlowych w średniowieczu. Przez tereny dzisiejszej gminy Gromnik przebiegały wówczas dwa szlaki handlowe. Pierwszy prowadził z Krakowa przez Zakliczyn, Biecz na Przełęcz Dukielską. Przebiegały doliną Białej szlak handlowy z Tarnowa na południe był także wariantem szlaków węgierskich. Osadnictwo, skupiając się początkowo w dolinach potoków, tworzyło układy osadnicze. Dalsza ekspansja zabudowy na tereny zboczów i wierzchołków

wzniesione powodowało formowanie się przysiółk, tworzących luźne układy zabudowy rzędowej lub nie tworzącej zdefiniowanych układów. Tradycyjnym materiałem budowlanym było drewno. Budynki murowane zaczęły przeważać dopiero w latach 60-tych XX wieku. Przeważał typ budynku jednotraktowego na rzucie prostokąta, szerokofrontowy, jednotraktowy, o konstrukcji zrębowej, na podmurówce z dużych kamieni polnych i gliny. Ściany wznoszone były z bali, bielonych na zewnątrz i wewnątrz. Dach czterospadowy kryty słomą, o wierzchołku krokwiowo-jętkowym. Elewacja o asymetrycznym układzie otworów okiennych. Po prawej stronie przelotowej sieni mieściła się jedna lub dwie izby (kuchenna lub kuchenna i mieszkalna). W izbie kuchennej znajdowała się otwór dymny lub piec. Po lewej stronie sieni znajdowała się jedna lub dwie komory. Podłoga stanowiła klepisko lub podłoga z desek. Strop nagi z desek położonych na styk, okna skrzynkowe. Do budynku mogła przylegać od szczytu, po stronie komory, niewielka szopka lub inne pomieszczenie gospodarcze. Proporcje rzutu w granicach od 1:2 do 1:3, w zależności od rozkładu i ilości pomieszczeń wewnątrz budynku. Budynek gospodarczy pełnił funkcję stodoły lub budynku inwentarskiego. Był to najczęściej budynek szerokofrontowy, na rzucie prostokąta o proporcjach 1:2, symetryczny, z przejezdnym boiskiem. Po obu stronach boiska znajdowała się sieni i obora, chlew, stajnia albo dwa sienie. Podłoga stanowiła klepisko. Stodoła, o konstrukcji zrębowej z bali sosnowych, posadowiano na podmurówce z kamieni polnych. Dach czterospadowy o konstrukcji krokwiowo-jętkowej z poszyciem ze słomy. Budynek mieszkalny i budynek gospodarczy najczęściej sytuowano kalenicowo do drogi.

Najstarsze przekazy o miejscowościach w gminie.

Brzozowa (z Zagrodziem), wieś, powiat tarnowski, ma 2579 m² rozległa, w tym 1560 m² roli ornej, 292 dymów, 1682 mieszkańcy, parafia dekanatu tuchowskiego w miejscu (dusz katol. 1821). Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja został zbudowany i poświęcony w 16 wieku. Szkoła ludowa jednoklasowa; kasa pożyczkowa gminna, poczta, pogrzebowa. Brzozowa należała do klasztoru tyńckiego.(...)

Chojnik Chojnik, wieś, powiat tarnowski, ma 1414 m. rozległa, w tym 933 m² roli ornej, 132 domów, 902 mieszkańcy, parafia w Gromniku, szkoła ludowa jednoklasowa, poczta, pogrzebowa, gleba żłtwna.

Golanka lub Golonka wieś nad Białą Dunajców, w pow. tarnowskim, należy do sądu powiatowego w Tuchowie, urząd pocztowy i parafii rzym. kat. w Gromniku o 3 kilometry; leży w okolicy górskiej, 359 metrów wzniesionej i liczy 349 mieszkańcy. Wiksza posiadłość wynosi 144 m² lasu; mniejsza 229 m² roli, 21 m² ogrodów i 51 m² pastwisk i 67 m² lasu. W XVI w. w asno klasztoru tyńckiego.

Gromnik (z Siedowicami), wieś nad Białą, w powiecie tarnowskim, ma parafię rzym. katol. (dekanatu Tuchowskiego), liczy 1882 katolików, 42 Izraelitów. Kościół drewniany, erekcji niewiadomej, roku 1750 konsekrowany p.w. św. Marcina, posiada akta od roku 1785), stacja kolei tarnowsko - leluchowskiej (między Tuchowem a stacją Bogoniowice - Ciżkowice, o 32 kilometry od Tarnowa), urząd pocztowy i telegraficzny i szkoła ludowa jednoklasowa. Mieszkańcy ma 1136, między nimi 80 żydów. Wiksza posiadłość (Edward Dzwonkowski) wynosi 542 m² (...), 33 m² ogrodu i 28 pastwisk i 387 m² lasu; mniejsza posiadłość 747 m² roli, 62 m² ogrodu, 163 m² pastwisk i 208 m² lasu. G. należała w XV w. (Lib. benef. Długosza, III, 200) do klasztoru tyńckiego

Polichty dawniej Polikta, wieś w

gminie Brzozowa, powiat tarnowski. W 1880 r. ma 75 domów, 381 mieszkańca. (169 mężczyzn, 212 kobiety). W XV w. wieś Polythka, w par. Brzozowa, wójtasno? Spytką z Melsztyna herbu Leliwa, pacy?a z 2?an dziesiocin? kapitule krakowskiej po fertonie szerokich groszy pragskich z?anu (Dugosz, L. B., I, 177). Według rejestru pobor? powiatu sandeckiego z r. 1581 wieś Polikta i Brzozowa, dzierawiona przez Chrzostowskiego, mia?a 14?an kmiecych, 10 zagrodnik? z rol?, 8 komornik? z byd?em, 5 komornik? bez byd?a, przekupie?, 1 kurnik, 2 rzemie?lnik? Cz??? nale??ca do Adama Giera?ta mia?a 4 zagr? bez roli, 1 komornika z byd?em (Pawiski, Maop., str.145).

osada nale??ca do Gromnika, powiat tarnowski, w okolicy podg?skiej i lesistej, nad Bia??, liczy 55 domów i 281 mieszkańca rzymsko - katolickich. Istnia?a ju? w 1581 r. Jako osobna wie? i by?a wójtasno?ci? Fel. Wielopolskiego, tak samo jak Gromnik, mia?a za? 4?any kmiece, 6 zagrodnik? bez roli, 1 komornika z byd?em i 1 komornika bez byd?a. Pomijanie tej miejscowo?ci w Skorowidzach spowodzi?o mylne przypuszczenie (Pawlicki, Maop., 110), jakoby pod t? nazw? nale?a?o rozumie? Ple?n? lub Ro?n? (...)

Rzepiennik Marciszowski wie?, powiat gorlicki, blisko uj?cia Rzepiennika do Bia?y, zajmuje obszerniejsz? dolin? od poprzedniego [Rz. Biskupiego] i graniczy na zach? z Golank?, na p?n. z Lubaszow?, na zach? z Rzepiennikiem Strzy?owskim a na po?ud. z Turskiem. Dwa m?yny wodne. Wie? liczy 138 domów, 760 mieszkańca. 755 rzymskich katolik? i 5 izraelit?. Posiad?o?? wi?ksza (Luc. Zeisingera) wynosi 321 roli, 17 ??k, 57 pastwisk i 222 m?g lasu; pos. mniejsza 371 roli, 34 ??k, 150 pastwisk i 179 m?g lasu. W XVI w. (Rzepiennik Marcisz?) liczy? (Pawiski, Maop., 122) 21 p?ank? kmiecych, 3 zagrody bez roli, 4 komornik? z byd?em, 2 rzemie?lnik?, 1 so?tyśa. By?a do 1772 r. w w?towstwie kr?ewskim i dopiero przez rz?d austriacki zosta?a sprzedan?.

Siemiech? albo Siemich? wie?, powiat tarnowski, nad potokiem Brzozowskim (lewy dop?. Dunajca) i przy go?ci?cu z Zakluczyna do Gromnika (nad Bia?? 5 km), wzniesiony 245 metr? n.p.m., sk?ada si? z w?a?ciwej wsi i przysio?k?: G?y Wielkie, G?y Ma?e, ??k, Moszczenice i Wiesio?ka. Podobnie i obszar wi?kszej posiad?o?ci dzieli si? na trzy cz??ci: Siemiech?, Le?nicz?k? i Dyb?k?. Ca?a osada liczy 247 dym? (11 na obszarze wi?kszej posiad?o?ci) i 1595 mieszkańca (769 mężczyzn, 826 kobiet); 1547 rzymskich katolik? i 48 izraelit?. Obszar wi?kszej posiad?o?ci wynosi 579 roli, 6 ??k, 14 past. i 511 m?g lasu; pos. mniejsza ma 1687 roli, 132 ??k, 310 pastwisk i 307 m?g lasu. We wsi jest drewniany ko?ci? paraf. i szko?a ludowa. Parafia nale?y do dyecezji tarnowskiej, dekanatu tuchowskiego. Według Dugosza (L. B., III, 216) wieś Szemych? mia?a parafi? i nale?a?a dawniej do opactwa tynieckiego na mocy przywileju Kazimierza Wielkiego. z r. 1354, ale j? Spytek z Melsztyna przemoc? odebra? klasztorowi, nied?ugo przed bitw? nad Worsk?? 1398 r., w kt?ej poleg? "i s?usznie utraci? swoje, kt?y zaj?? cudze". V drugiej wzmiance (II, 276) milczy Dugosz i?by Siemiech? nale?a? do opactwa tynieckiego. W 1581 r. Sziemichow (Pawiski, Maop., 118) ze so?tystwem nale?a? do Siemichowskiego i liczy? 25?an kmiecych, 10 zagr? bez roli, 3 komornik? z byd?em, 8 bez byd?a, 4 rzemie?lnik? i 1 1/2?ana so?tysiego. Wioska ta graniczy na zach. z Fa?ciszwow?, na wsch? z Gromnikiem, na p?d. z Brzozow? a na p?n. przez du?y bukowy las z ?ubink?. Siemiechowskie starostwo niegrodowe, w woj. krakowskim, pow. bieckim, pod?ug spis? podskarbi?skich z r. 1770 obejmowa?o wieś Siemiech? z w?towstwem i trzy folwarki, kt?e w tym czasie posiada? Ignacy Krasi?ski, op?acaj?c ze? kwarty z?p. 1266 gr. 17, a hyberny z?p. 458 gr. 12. Po zaj?ciu tych d?r przez rz?d austriacki w r. 1772, ten?e sprzeda? je w r. 1789 temu? Krasi?skiemu za cen?

lustracyjn?./span></p> <p>◆</p> <p>Ko?cio?y i kaplice, krzy?e przydro?ne

Brzozowa</p> Ko?ci◆ paraf. p.w. ?w. Miko?aja Biskupa wraz z wyposa?eniem, drewn. I po?owa XVI wieku Kaplica w otoczeniu ko?cio?a, 1812 rok Kapliczka z 1855 r. z o?tarzykiem i obrazem NP Marii. Kapliczka w kszt?cie s?upa na cmentarzu wojennym z 1922 r. Kapliczka z 1935r. z rze?b? Chrystusa Ukrzy?owanego. Kapliczka z 1942r. z rze?b? Chrystusa. Ukrzy?owanego. Kapliczka z 1944 r. z rze?bami Chrystusa Ukrzy?owanego, M. Boskiej Bolesnej, Jana Ewangelisty Kapliczka. na postumencie, z 1860r., z pos?giem M. Boskiej z Dzieci?tkiem i p?askorze?b? ?w. Stanis?awa Bpa.   <p>Chojnik</p> Kapliczka (parc. nr 201), w?asno?? z rze?b? NP. Marii z ok. 130 roku, pochodz?cej z poprzedniej kapliczki Kapliczka z pocz. XX wieku, Chojnik Babi - G◆a, z pocz. XX w. z rze?b? Chrystusa fraszliwego Kapliczka z XX wieku Figura z po?. XIX w. Krzy? z 1848 r. Krzy? pocz. XX w. Krzy? pocz. XX w. Krzy? z 1920 r.   <p>Golanka</p> Kapliczka z pocz. XIX w. wraz z wyposa?eniem Krzy? z 1864 r Krzy? z 1870 r Krzy? z 1874 r Krzy? z 1932 r Figura NP. Marii, granica Golanki i Rzepiennika Marcisz., k. XIX w.   <p>Gromnik</p> Ko?ci◆ parafialny p.w. ?w. Marcina Biskupa z 1750 r. Kapliczka z 1911 r., Gromnik - Berdech◆ Figura z 1936 r. Figura z 1910 r. Figura z 1933 r. Krzy? z 1870 r.   <p>Rzepiennik Marciszewski</p> Kapliczka z rze?b? ?w. Jana Nepomucena, granica z Rzep. Strzy?ewskim, I po?. XIX w. Krzy? przy drodze przez Cisie,